

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת שמות

שאלות על פרשת השבוע וענינה דיומא מ - א' ועד ת' מהחומש מפרשים מדרשים וכד'

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 124 פסוקים = ויקח

ויקח איש מבית לוי נפש את בת לוי. (ב א)

ראשי תיבות בפסוק: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. (א א)

"שמות" ראשי תיבות: א. שבת מילה ותפילין שכולם נקראו בשם: אות.

ב. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת = ר"ת: וחייב אדם לקרא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, בטעמי נגינה יקראנה ישמח שמחה רבה אם למדה העוסק בתלמוד אינו ירא מהעונשין מכל צרות רעות ינצל מעניני התורה, אל תלמדו יחידים עשו קיבוץ בלמודכם, אז יתקיים שמחתכם והלומד בלילה יתענג תמיד ויבורך בחסד אלהים ובטובותיו.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל = ר"ת: ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם. (בעה"ט)

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים = ס"ת: תהלים, לרמוז שבכל הצרות והמצוקות יש להשתמש בספר תהלים ועל ידי כך תבוא הישועה (מ.ש.ת.).

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם = ס"ת: מילה, לפי שהיו נימולים כשבאו מצרימה.

וחייב אדם למול הזכרים שתקנה מולדת ואשר תוליד במילה ניצלו ילדיך יזכו שאין ריח אש לוחטן, המל בנו אברהם יצילהו מגיהנם, מוהלך ציווי ראשון יזהר מציצין המעכבין, אל תרא ידידי עלה קיימה בשמחה, אב יברך שהחינו והגר בבואו ימול תחלה ויטבול במעין ארבעים ויטהר. וחייב אדם לקדש השבת, שמרהו ממלאכה ובו תשבות בכסות נקיה יכובד ישאו שרפים ראשם אליך לברכך הכניסהו בעוד אור יומם מאיר מכל צרכיך רחוק ידיך מפני השבת אם תמצא יין עליו קדש בכניסתו, אכילתך יהא שלמה ושורך בו ינוח תמיד וינפש בן אמתך והגר. (תוס' השלם)

שובבים = ר"ת של 6 פרשות השבוע: שמות, וארא, בא, בשלח, יתרו, משפטים (בשנה מעוברת ת"ת – תרומה תצוה)

תקופה זו מסוגלת לחזרה בתשובה. ע"פ הפסוק: **שׁוּבוּ בְּנֵים שׁוֹבְבִים** (ירמיהו ג' יד')

בשבועות אלו יש הנוהגים לצום בימי השובבים או בחלקם, כמו כן קיים מנהג לקיים בימים אלו תענית דיבור.

ומתחילים בפרשת שמות לפי שקוראים בה מענין שעבוד מצרים שעל ידו נתקן חטא אדם הראשון (עירובין יח):

וְנִהְיֶה בַיָּמִים הַרְבִּיּוֹת הֵהֱם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעַקוּ וַתַּעַל שְׁוֹעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה. (ב כג)

פרש"י - נצטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם.

מה הראיה שנצטרע ולא מת ממש שהרי כתוב **וַיָּמָת**.

אִין שְׁלִטוֹן בַּיּוֹם הַמָּוֶת (קהלת ה ה) פרש"י - של שום מלך ניכר ביום מותו, בכל מקום אתה מוצא **וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד** וביום מותו (מלכים א ב) **וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד לְמוֹת**, לא הוזכר מלכות כאן. מכיון שכתוב בפסוק **וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם** סימן שלא מת ממש אלא הצטרע וחשוב כמת. (הגר"א)

למשה היו 10 שמות, 1. משה, 2. נתנאל, 3. שמעיה, 4. אבי סוכו, 5. אבי זנוח, 6. חבר, 7. יקותיאל, 8. טוביה, 9. ירד, 10. אביגדור,

ובכל זאת נקרא "משה", "כדי להודיע את גודל הנס שבת פרעה בעצמה הצילתו ועשתה חסד גדול עם משה,

לכן התורה מדגישה את השם משה לשבח את העושים חסד עם בני ישראל.

חידה בפרשה

הלכו ארבעה עמדו חמשה חזרו שלושה המשיכו שנים.

הלכו 4 - משה וצפורה ושני בניה שהלכו ממדין למצרים, עמדו 5 - זה היה בהר חורב שהגיע שם גם אהרן, חזרו 3 - כשאהרן אמר למשה על

הראשונים אנו מצטערים למה אתה מביאם הרי המצרים ישעבדו אותם, וחזרו צפורה ושני בניה, המשיכו 2 - משה ואהרן למצרים כציווי ה'.

(בשם ר' חיים י. יעקובזון זצ"ל)

שם מ"ב - איתא בגמרא (קידושין עא.) - שם בן ארבעים ושנים אותיות קדוש ומקודש ואין מוסרין אותו אלא למי שהוא צנוע ועומד בחצי ימיו

ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו ודיבורו בנחת עם הבריות. וכל היודעו וזהירו בו ומשמרו בטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה

ואימתו מוטלת על הבריות ותלמודו מתקיים בידו ונוחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא.

י"א שהוא שם היוצא מ"ת של אנא בכח: אב"ג ית"ץ - קר"ע שט"ן - נג"ד יכ"ש - בט"ר צת"ג - חק"ב טנ"ע - יג"ל פז"ק - שק"ו צי"ת

וי"א שהוא רמוז במ"ב האותיות הראשונות של התורה, מהאות ב' של "בראשית", ועד האות ה' של "ובהו".

ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה והינקהו לי ואני אמן את שְׁכָרָהּ (ב ט) לכאורה המילים לי ואני מיותרות, במקום והינקהו ואמן את שְׁכָרָהּ.

שלא תניקהו בצמצום ובקמצנות אלא ביד רחבה, ואני שיש יכולת בידי לתת שכרך כיד המלך. (הכתב והקבלה)

וַיָּבֹאוּ הָרְעִים וַיִּקְרְשׁוּם (ב ז), היה לו לכתוב ויגרשון בן שהרי מדבר על נקבות רבות

גירשו אותן בגלל אביהם לפי שפירש מע"ז נדוהו שלא יזדקק לו אדם לא יעשה לו מלאכה ולא ירעו את צאנו. (הכתב והקבלה)

שאלות

- א. ויאמר אל תקרב ה' אל נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא. (ג ה) נעליך לשון רבים. מדוע משה נצטוו לפשוט את שתי נעליו, ואילו יהושע נצטוו לפשוט רק נעל אחת, דכתיב: ויאמר שר צבא י-הנה אל יהושע של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא (יהושע ה טו) נעליך לשון יחיד.
- ב. ויאמר מלך מצרים למלכות העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה. ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא והמתן אתו ואם בת הוא וקחה. (א טו-טז) מדוע פרעה פנה דווקא למיילדות עבריות ולא למיילדות מצריות, ומהי האריכות בדבריו שיראו על האבניים, היה לו לומר בפשטות את הבנים תהרגו ואת הנקבות השאירו.
- ג. שמות נוספים לחומש שמות.
- ג. ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו. (ב י) מדוע לכל גדולי ישראל, מקדימים את התואר רב לפני שמם, ואילו משה נו, רבן של כל ישראל, תוארו בא אחרי שמו.
- ד. ותיראן המלכות את הא-להים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ונתתינן את הילדים. (א יז) מה ההווה אמינא שישמעו למלך מצרים להרוג את הזכרים, ומדוע באמת לא שמעו לו.
- ה. על מה נאמר שאם מתעצל בה אינו מאריך ימים והיא מידה כנגד מידה.
- ו. ראייה בפרשה שעובד כוכבים שהכה את ישראל חייב מיתה.
- ו. ראייה בפרשה שהחושד בכשרים לוקה בגופו.
- ז. ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת ה'אר. (שמות ב ג) באיזה תאריך שמה יוכבד את משה בתיבה בשפת היאור ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו ושלשה ירחים. (ב ב) מדוע כתוב שלשה ירחים, ולא שלשה חודשים
- ח. על מי מסופר שנענש לפי שהיה הוגה את השם המפורש באותיותיו בפרהסיא, היה מחשובי התנאים בדור מרד בר כוכבא ולאחריו, אחד מעשרת הרוגי מלכות ואביה של ברוריה אשת התנא רבי מאיר, וביום בו נהרג בשריפה וספר תורה עימו נוהגים לצום.
- ט. ויבאו שטרי בני ישראל ויצעקו אל פרעה לאמר למה תעשה כה לעבדיך. (ה טו) מדוע ברגע הראשון לא צעקו לפרעה ורק אחרי שהיכו אותם הנוגשים התחילו לצעוק.
- י. איך קראו לראשי המכשפים של חרטומי מצרים שעמדו מול משה. וכתוב בזוהר (פר' פנחס) שהיו בניו של בלעם
- כ. ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו. (ד טז) פרש"י - רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל באומרו והן לא יאמינו לי (ד א) ותפש אומנתו של נחש. מה כוונת רש"י תפס אומנתו של נחש, מדוע לשון הרע נקראת אומנתו של נחש.
- ל. ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם. (ז א) פרש"י - שהיו יולדות ששה בכרס אחד. יוכבד ילדה את מרים אהרן ומשה, מדוע אצלה לא מוזכר שילדה ששה בכרס אחד
- מ. ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הנולד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון. (א כב) פרש"י - לכל עמו - אף עליהם גזר. יום שנולד משה - אמרו לו אצטגניני: היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים. מדוע איצטגניני פרעה טעו לחשוב שמושיעם של ישראל יבוא ממצרים.
- מ. ויפן פה וכה וירא כי אין איש ויפך את המצרי ויטמנהו בחול. (ב יב) פרש"י - שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר. ולהלן כתב רש"י (ב יד) שהרגו בשם המפורש. ממה נפשך אם מגיע למצרי מיתה למה היה צריך לראות שאין עתיד לצאת ממנו שיתגייר, ואם לא מגיע לו למות למה הרגו, ולמה דווקא בשם המפורש ולא במיתה רגילה.
- נ. על מה אמרו חז"ל - משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר כעור ואינו מתקבל.
- ס. ותמצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו. (ד טז) איתא בגמרא (סוטה ט: ט) מרין המתנה למשה שעה אחת שנגמר: ותמצב אחתו מרחוק לפיכך נתעכבו לה ישראל שבועה ימים במדבר שנגמר: והעם לא נסע עד האסף מרים. לכאורה כן הוא הטבע שהאחות מתעניינת בשלום אחיה ומדוע השכר הגדול שקיבלה.
- ע. ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים (ב כג) פרש"י - נצטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם. על איזה מלך מסופר שהצטרע כשנכנס בהיכל להקטיר כמ"ש והצרעת זרחה במצחו (דברי הימים ב' כ"ה) כי המצורע חשוב כמת.
- ע. ותמצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו. (ב ד) כמה זמן חיכתה מרים למשה עד שבאה בתיה בת פרעה ולקחה אותו.
- פ. ראייה בפרשה שחייב אדם לחלוק כבוד למלכות
- צ. ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. (א א) מדוע כתב ואלה עם ו' בתחילת חומש שמות.
- ק. ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. (א א) היה לו לכתוב תחילה את השם יעקב ואח"כ את השם ישראל, שהרי יעקב היה שמו מעיקרו, כדכתיב: הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם. (בראשית מט ב)
- ר. ויפו שטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כלייתם חקכם ללבן פתמול שלשם גם תמול גם היום. (ה יד) איתא במדרש שהיו כשרים ומסרו עצמם על ישראל וסבלו מכות כדי להקל מעליהם. (שמו"ר ה כג). איזה שכר זכו לקבל שוטרי בני ישראל
- ש. כתב הפרי מגדים (או"ח משבצות זהב סימן רפה) שתיבות " ואלה שמות " (שמות א, א) - ר"ת ו'חייב אדם להשלים הפרשה שנים מקרא ואחד ת'רגום". ואיתא בגמרא (ברכות ה.) שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. עד מתי אפשר להשלים הפרשה בשמו"ת.
- ת. ואלה שמות = ר"ת: וחייב אדם לקרא הפרשה שנים מקרא ואחד ת'רגום. לכאורה למה ההלכה הזו לא נאמרה כבר בחומש בראשית

- א. **אָבֵל** היה לפי שנודע לו שאביו נפטר, ואבל חייב לחלוץ את שתי מנעליו, בנוסף שהמקום שעמד עליו הינה אדמת קודש. שכתוב במדרש שהקב"ה נגלה בסנה בקולו של אביו עמרם אמר לו הקב"ה איני אביך אלא אלוקי אביך ומזה הבין משה שאביו נפטר. אצל יהושע היה רק מדין אדמת קודש אבל אם האדם יעמוד על רגלו האחת אין חיוב לחלוץ גם את נעלו השניה. (אבן ישראל) א"נ יציאת-מצרים היתה בדרך נס, ללא כל כוח טבעי, ומשה היה רק שליח. ולכן נצטווה לחלוץ את שתי מנעליו. ואילו אצל יהושע, כיבוש ארץ כנען היה משולב בנסים וטבע שהרי יריחו נכבשה בדרך נס, אך שאר הערים נכבשו בתכסיסי מלחמה. ולכן נצטוו לחלוץ רק נעל אחת. (אברבנאל)
- ב. בן נח נהרג אף על העופרים (סנהדרין נז:) פרש"י – אם היכה בן נח את האשה ויצאו ילדיה נהרג עליהן, אולם בישראל אינו חייב אלא אם הרג אדם ממש שכבר יצא לאויר העולם. פרעה ביקש מהם להרוג את העוברים במעו אמם שכן למיילדות העבריות הותר להרוג עובר במעו אמו. (מהרש"א שם) המילדות היו בסכנה אם יעברו על ציווי המלך והילדים ספק אם יחיו כי מיעוט הנולדים הם נפלים. לפי שהיה עליהן מורא שמים. גלות וגאולה (רמב"ן) וי"א ספר מלחמות ה' הגמרא במס' סוטה קוראת לחומש זה 'חומש שני' לפי שחומש זה מחובר עם חומש בראשית, מאחר שתכלית הבריאה היא מתן תורה.
- ג. גדול בישראל היה משה רבינו עוד קודם שניתנה תורה לישראל, ולכן קודם שמו לתוארו. אבל כל גדולי ישראל, בזכות תורתם נתעלו, ראוי להם איפה שיקדימו את תוארם לשמם. (הת"ס)
- ד. דינא דמלכותא דינא - מחייב רק כאשר החוק חל על כל האזרחים במידה שווה, אבל לא כשהוא מכוון נגד יהודים בלבד.
- ה. הספדו של חכם. הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם, אף לחייו לא יחושו מן השמים, שנאמר: **בְּסִסְאָהּ בְּשִׁלְתָּהּ תְּרִיבָנָהּ** (ישעיהו כז ח) (שבת קה:)
- ו. **וַיִּכְּן כֹּהֵן נֹכַח וַיִּרְאֵהוּ אֵינִי אִישׁ וַיִּפֶּן אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל.** (ב יב) (סנהדרין נח:)
- ז. **וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יִאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְיָ-הֵנָּה.** (ד א) **וְהֵנָּה יָדוּ מִצְרַעַת פְּשִׁלְגָה.** (ד ו) (שבת צז.)
- ז. ז' בסיון. ואיתא בגמרא (סוטה יב:) "בשבעה באדר מת, ובשבעה באדר נולד משה." ושלוש חודשים הצפינה אותו אמו, ואותו היום קיבל אח"כ משה את התורה על הר סיני. (מלבי"ם)
- ח. חודשי הלבנה הם חסרים ביחס לחודשי החמה שהם מלאים. והם היו שני חודשים חסרים ואחד מלא. לפיכך כתוב **וְיָרְחִים** לשון ירח שהוא הלבנה רבי חנינא בר תרדיון. בכ"ז בסיון נשרף ר' חנינא בן תרדיון וספר תורה עמו (טור אוה"ח תקפ)
- ט. טעו בדברי פרעה – שדיבר איתם באופן שאפשר לפרש בשני אופנים, הם חשבו שאמנם לא יתן להם תבן ויחפשו בעצמם אבל הכמות תהא לפי מה שימצאו, טעות נוספת – הגזירה היתה שכל יום יביאו 10 לבנים ובמשך השבוע 60, הם חשבו שיוכלו להביא כרצונם העיקר שס"ה יגיעו ל-60, השוטרים אמרו להם כל יום 10 לבנים דבר יום ביומו ולכן צעקו לפרעה (והוא רצה שיעבדו גם בשבת). (ילקוט מעם לועז)
- י. **יַיִנִים וַיִּמְבְּרֵם.** תרגום יונתן (א טו) וקרא פל טרשי מצרים ונתן להון נת חולמיה מן יד פתחין פומהון **יַיִנִים וַיִּמְבְּרֵם** רישי טרשיא ואמרין לפרעה ביר חד עתיד למקני מתיליד בכנישתהון דישפאל דעל ידו עתידא למטרבא פל ארעא דמצרים. ובגמרא איתא (מנחות פה.) **יוחנא וממרא.** (וייתכן שזהו תרגום שמותיהם).
- כ. 'כל אומן שונא בני אומנתו מן העץ אכל וברא העולם' אמר הנחש לחוה והוא הראשון שדיבר לשון הרע בעולם ולכן נחשב **אומנתו** של נחש. וכל הפוסל במומו פוסל. (קידושין עד.)
- ל. לוי לא היו בגזירת השעבוד לפיכך לא ילדו ששה בכרס אחד. וכתב הרמב"ן בפרשת במדבר כי **מִבֶּן חֲדָשׁ וְעַד שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֵלֶיךָ** (במדבר ג לט), ומבן שלשים שנה כולם **שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְשָׁמֵנִים.** (במדבר ד מח), והנה לא יגיעו מבן עשרים שנה ומעלה לחצי שבט מישראל הפחות שבכלם. אבל שבט לוי היו פרים ורבים כדרך כל הארץ ולא עלו למעלה כשאר השבטים.
- מ. מגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. (סנהדרין יט:) משה נחשב כבנה של בתיה משום שהיא גידלה אותו, ונחשב גם בנה של יוכבד אמו. לפיכך לא ידעו איצטגניני פרעה לקבוע בבירור האם מושיען של ישראל יבוא מישראל או ממצרים. (אדרת אליהו)
- מ. מיתה בידי שמים היה מגיע למצרי למות, (ע"פ רמב"ם ה' מלכים ה"ו) למצרי מגיע דין מוות על 2 פשעים, האחד שהכה את ישראל והשני שחטא עם שלומית בת דברי וקי"ל בן נח נהרג אפילו על עד אחד, אלא שלא היו עדים כי בעלה יצא לעבוד והיא לא ראתה את המצרי ומשה ראה זאת ברוה"ק, מכיון שכך הרג אותו בשם המפורש שהיא בידי שמים. כל מיתה בידי שמים בודקים מה יהיה עם הצאצאים. כדכתיב: **וַיֹּאמֶר יְיָ-הֵנָּה אֵלֶי אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאֵב וְאֵל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה** (דברים ב ט) אמר הקב"ה שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית. (בב"ק לה.)
- נ. נישואים עם בת עם הארץ. ת"ר לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח וישא בתו לת"ח, משל לענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל. ולא ישא בת עם הארץ משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר כעור ואינו מתקבל. (פסחים מט א)
- ס. סיכנה את עצמה על ידי שהמתינה למשה כי פרעה ציוה **כָּל הַבָּנִים הַיְלִוּד הַיִּזְאָרָה תִּשְׁלִיכֵהוּ** (א כב) ומרים היא פועה הפירה בפרהסיא את גזירת פרעה, ואעפ"כ לא השגיחה על זה אלא המתינה, על כן קיבלה שכר (פרדס שמאי)
- ע. עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, בן אמציהו.
- ע. עשרים דקות (כשליש שעה). כי בשבעה ימים יש מאה שישים ושמונה שעות, $7 \times 24 = 168$ וכשנחלקן לחמש מאות נקבל שליש שעה בקירוב. $168 \times 60 = 10080$, $10080 / 500 = 20.16$) וכתוב בחז"ל שמדה טובה יתרה על מדת פורענות אחת על חמש מאות. (ברכת אשר עה"ת)
- פ. **כֵּן יִפְגַּעְנוּ בְּדָבָר אוֹ בְּחָרָב.** (ג ה) היה לו לומר פן יפגעך אלא שחלק כבוד למלכות (מד"ר)
- צ. צדיקים גמורים היו כולם והוא המשך לפסוק בסוף פרשת ויחי: **וַיִּרְאֵהוּ יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים** (נ כג). (רבינו אפרים)
- א"נ הזכיר כי אחיו ברדתם היו מעטים, ופרו ורבו. (א"ע) והכלי יקר כתב: לכך נאמר ואלה מוסיף על ענין ראשון שמצד מיתת יוסף דומה כאילו עכשוו המה באים, אבל מ"מ אע"פ שיוסף מת הנה יעקב לא מת, לכך נאמר את יעקב שהיו עדיין עם יעקב וזכותו של יעקב עמד להם, בזכות מה שהיו גדורים מעריות ולא רצו לישא מן המצריות שטופי זימה ונשאו נשים כולם קודם בואם למצרים.
- ק. קיבלו על עצמם את סבלות מצרים ועול יתר הגלויות ולכן נקרא שמם יעקב המורה על הכנעה ושפלות מלשון "יעקב", אבל כשישראל באו למצרים היו עדיין בני חורין. (צדור המור)
- ר. רוח הקודש ונבואה שנאמר: **אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיו וְלִקְחָתָ אֹתָם אֵל אֱהָל מוֹעֵד** וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ. (במדבר יא טז)
- ש. שבת קודם שיאכל בבוקר – לכתחילה, ואם לא השלים קודם אכילה ישרים אחר אכילה עד המנחה, וי"א עד רביעי בשבת, וי"א עד שמיני עצרת. הגה דהיינו שמחת תורה שאז משלימים הציבור. (שו"ע או"ח רפ"ה סעיף ד)
- ת. תרגום זהה למקרא, הייתי חושב שדי לקרוא את הפסוקים ללא תרגום קמ"ל. בפסוק (א ב): **רְאוּבֵן שָׁמְעוֹן לֹא וַיְהוּדָה.** תרגומו: **רְאוּבֵן שָׁמְעוֹן לֹא וַיְהוּדָה.** וכן בשאר שמות השבטים. א"נ בא ללמד שאם אדם בחומש בראשית לא אמר שמו"ל לא ידחה את זה אלא יתחיל מכאן ולהבא.

מקורות / חידודון

א. כתב רבינו בחיי: והזכיר ביהושע של נעלך על הזכירו על שלילת מקצת לא על כלן, וזוהי מעלתו של משה בהיותו משולל יותר מיהושע שהרי משה פירש מן האשה ונאמר לו (דברים ה) **וְאֵתָהּ פֶּה עֵמֶד עֵמֶד** ולא נאמר כן ליהושע. והמלבים כתב: וע"כ אמר ליהושע של נעלך כי לא ישל רק נעל אחד, אבל משה שהיה רוצה להשיג באספקלריא המאירה היה צריך להסיר גם הנעל השני.

1. חידוש אגדות – סנהדרין נח:

מצרי שהכה ישראל חייב מיתה כו'. שלא היה הכאת מצרי בישראל מכת מות וכפירש"י בחומש וכדאמרי' פרק הנחנקין כל היכא דאיכא הכאה סתם לאו מיתה היא ולא תקשי לך מויך את המצרי אע"ג דלא כתיב בו מיתה הרי הוא מוכרע ממקומו דהוה הכאת מיתה דכתיב ביה ויטמנהו בחול ודע שכתב הרמב"ם בפ"י מהלכות מלכים מצרי שהכה ישראל כו' אף על פי שהוא חייב מיתה אינו נהרג עכ"ל וכתב בעכ"מ דראיתו מדשקליני וטרינין באלו הן הגולין אם גר תושב שהרג ישראל גולה או נהרג אם איתא לשקול ולטרי בחובל בישראל כו' עכ"ל ע"ש ואין ראיתו מוכרעת דהתם בשוגג איירי ומסתיה שיהרג בשוגג על הריגתו ולא על חבלתו ועוד דמשום הריגת בר מיניה הוצרך למינקט הריגה דגר תושב אינו חייב על גר תושב בחבלה בעלמא ונראה דטעמו של הרמב"ם מדלא קחשיב ליה בהדי שבע מצות על כרחך היינו טעמא משום דאין נהרג עליו על פי בית דין כמו שנהרג על ז' מצות דאזהרתן מויצו ה' וגו' זו היא מיתתן אבל בהכאה לישראל שמעיל מיניה שהוא חייב מיתה בידי שמים דעובדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין ומזה נראה מה שכתוב בש"ר וכתבו רש"י בחומש וירא כי אין איש וגו' ראה שאין תוחלת צדיקים עומדת ממנו ולא מזרעו כו' פ"י היינו משום דבדיני אדם לא היה חייב מיתה כדעת הרמב"ם אלא שראה שהיה חייב מיתה בידי שמים ואין תוחלת צדיקים לעמוד כו' לכך הרגו ועוד האריך הרא"ם ורוב דבריו ע"פ שמות רבה ואין כאן מקום להאריך ודו"ק:

ח. **ותצפנהו שלשה ירחים.** בשבעה באדר נולד משה והמצריים המתונו לסוף ט' חדשים כדרך העולם והם כלים בו' בסיון ועל כן לא יכלה עוד הצפינו והזכיר ירחים ולא חדשים לפי שהם חדשי הלבנה שהם שני חסרים ואחד מלא וכשתחשוב כ"ט כ"ט ב' פעמים חסרים הרי נ"ח וחדש מלא של שלשים הרי שמונים ושמונה ימים וזהו נופל בששה בסיון הוא היום שנתנה בו התורה בו ביום הושלך ליאור, והגיד לך הכתוב כי ביום שנצטער ביאור בו נתעלה בשמים וקבל תורה מסיני וזהו שאמר דוד ע"ה (תהלים קלח). **בְּיּוֹם קָרָאתִי וַיִּמְעַנֵּנִי תְּהִיבֵנִי בְּנֶפְשִׁי עֵז.** (רבינו בחיי) י. **זוהר פרשת פנחס** - כיון שראה את פנחס פרח באויר, וב' בניו עמו, יונוס ויומברוס. ואם תאמר הרי מתו במעשה העגל, כי הם עשו (את העגל), אלא כך היה ודאי, וזה שאמר ויפול מן העם ביום ההוא כשלושת אלפי איש, וכי לא ידעו חשבון קטן הזה, והרי כמה חשבונות אחרים רמים ועליונים וגדולים ידע הכתוב למנות... אלא הם בניו של בלעם יונוס ויומברוס, שהיו שקולים כשלושת אלפי איש.

גמרא מנחות פה - אמרי ליה יוחנא וממרא למשה תבן אתה מכניס לעפריים אמר להו אמרי אינשי למתא ירקא ירקא שקו. פרש"י - שהיו סבורין שהיה עושה אותם על ידי כשוף. עפריים שהוא מקום הרבה תבואה אתה מביא לשם תבואה למכור בתמיה כך ארץ מצרים שהיא מלאה כשפים אתה בא לשם לעסוק בכשפים. לעיר שגדל שם ירק הרבה הבא ירק שלך למכור לפי שמתקבצין שם הכל לקנות הם אמרו לו דברי ליצנות והוא השיב להם בענינם.

כ. אמר ר' שמואל בר נחמני אמרו לו לנחש מפני מה אתה מצוי בין הגדרות אמר אני פרצתי גדרו של עולם ומפני מה אתה הולך ולשונך שותת אמר הוא גרם לי ומפני מה כל חיה נושכת ואינה ממיתה ואתה נושך וממית אמר להם (קהלת י, יא) "אם ישך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון" אפשר דאנא עביד כלום דלא מתאמר לי מן עליותא ומפני מה את נושך באבר אחד וכל האיברים מרגישין אמר להם ולי אתם אומרים אמרו לבעל הלשון שהוא כאן והורג ברומי ולמה נקרא שלישי שהוא הורג שלשה האומרו והמקבלו והנאמר עליו ובימי שאול הרג ד' הרג את דואג שאמרו ושאוול שקבלו אחימלך שנאמר עליו ואבנר בן נר למה נהרג ריב"ל אמר על שהקדים שמו לשמו של דוד הדא הוא דכתיב (ש"ב ג, יב) וישלח אבנר מלאכים אל דוד תחתיו לאמר למי ארץ, כתב מן אבנר לדוד. במדבר רבה י"ב

ג. **מִשְׁלַל לְעֵנְבֵי הַגֶּפֶן עֵנְבֵי הַגֶּפֶן, דָּבָר נָאָה וּמִתְקַבֵּל.** פירושו יש ענבים עושים יין שמראהו אדום הרבה ויש עושים יין שמראהו נוטה ללובן וכשמתערבים זה עם זה יהיה המראה נאה. ויש ענבים שעושיין יין מתוק הרבה ואינו מתקבל כל כך מחמת רוב המתיקות ויש ענבים עושיין יין מר הרבה וכאשר יתערבו זה עם זה יהיה מתקבל על האדם. אך תערובת ענבי הגפן עם ענבי הסנה אינו מתקבל כי ענבי הסנה עושיין משקה חמוץ הרבה והרי זה מקלקל גם יין של ענבי הגפן בתערובתם עמו וגם המראה יהיה מכוער. בן יהודע שם.

בענבי הגפן כו' מדמה להו לגפן עש"ה אשתך כגפן פוריה וגו' והוא מפורש במדרשות בדמיונו במעלות הגפן ואמר שהוא דבר נאה ומתקבל כו' ר"ל שהוא דבר נאה שישא בת תלמיד חכם ולא בת עם הארץ כדלקמן גם הוא מתקבל להיות לו זרע כשר ממנה כדאמרי' בירושלמי דכלאים אשתך כגפן וגו' מה זיתים אין בהם הרכבה אף בניך לא יהיה בהן פסולת וההיפך בבת ע"ה. חידושי אגדות שם.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com

הערות והארות יתקבלו בברכה